

การศึกษาเรื่องงานช่างแกะสลักผักและผลไม้ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์
เพื่อ (1) ศึกษาความเป็นมาของงานช่างแกะสลักผักและผลไม้ในสมัยรัตนโกสินทร์
(2) วิเคราะห์งานช่างแกะสลักผักและผลไม้ในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการวิจัย
เชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์และสัมภาษณ์
ช่างผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

1. งานช่างแกะสลักผักและผลไม้ในสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง
พบว่า ช่วงที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 3 งานแกะสลักทำอยู่เฉพาะพระบรมมหาราชวัง
จนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 จึงปรากฏหลักฐานพบว่าถูกถ่ายทอดสู่ชาวบ้าน ลวดลายดอกไม้
เป็นลักษณะยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก ช่วงที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 พบว่า
งานแกะสลักผักและผลไม้ได้รับอิทธิพลตะวันตกทางด้านรูปแบบ คือ นำไปใช้ตกแต่ง
กับงานขนาดใหญ่และหลากหลายมากขึ้น และใช้ในงานพระราชพิธีมีช่างเกิดในระบบ
สังคัม คือ ช่างหลวง พระช่าง และช่างชาวบ้าน ช่วงที่ 3 รัชกาลที่ 8 ถึงรัชกาลที่ 9 มีการ
พัฒนารูปแบบและลวดลายใหม่ ๆ โดยการนำลวดลายดั้งเดิมมาผสมผสานและเลียนแบบ
จากธรรมชาติ งานแกะสลักสมัยปัจจุบันเฟื่องฟูจนเป็นงานอาชีพ และมีการเรียนการสอน
ในหลักสูตรคหกรรมศาสตร์

2. การวิเคราะห์งานช่างแกะสลักผักและผลไม้พบหลักฐานลวดลายต้นแบบมาจาก
ดอกไม้ โดยเริ่มแรกเป็นกลีบบัวลักษณะรูปสามเหลี่ยม ส่วนต้นแบบของลวดลายจาก
ธรรมชาติ มาจากคอกวงกลมของงานศิลปกรรม รูปแบบของงานศิลปะแกะสลักได้รับ
อิทธิพลจากศาสนาพุทธและพราหมณ์ โดยทางศาสนาพุทธมีอิทธิพลทำให้ผลงานมีลักษณะ
พลิ้วไหว ละเอียด ประณีต ส่วนการนำงานแกะสลักไปใช้ ได้รับอิทธิพลจากศาสนา
พราหมณ์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อถวายพระเกียรติตามคติสมมติเทพ และมีกลุ่มช่างเกิดขึ้นตาม
บริบทของสังคมไทยในแต่รัชสมัย ได้แก่ ช่างหลวง ช่างสตรีชาววัง พระช่าง ช่างของวัด
และช่างอาชีพ

This thesis investigates, first, the evolution of fruit and vegetable carving in the Rattanakosin Period. It analyzes, second, the patterns of fruit and vegetable carving in the Rattanakosin Period.

Qualitative research has been done by gathering data from literature, historical evidence, and interviews with experts.

Content analysis has been conducted and accordingly the following has been determined:

1. The artistic carving of fruits and vegetables can be divided into three periods. In the first period during the reigns of King Rama I, King Rama II and King Rama III, carving was done only in the royal household. In this first

period, evidence shows that carving involved stalks and the designs were simple flower designs.

In the second period during the reigns of King Rama IV, King Rama V, King Rama VI and King Rama VII, carving was influenced by Western styles. Carvings were used as decorations during major events including royal ceremonies. Royal, monastic and stalk artists were active during this period.

In the third period during the reigns of King Rama VIII and King Rama IX, there were new developments regarding patterns and designs used in the carvings, but original and natural designs were also integrated into the new designs.

At present carving artists are very popular. Being a carving artist is nowadays an actual occupation. Furthermore, vegetable and fruit carving is included as part of home economics courses.

2. An analysis of artistic fruit and vegetable carving patterns determined that the original design came from the lotus. These designs exhibited petals with triangular shapes, but a more natural design was that of a round shape. Carving styles were influenced by Buddhism and Brahmanism. Buddhist concepts led to fine and vibrant designs. Carving techniques were also influenced by Brahmanism in respect to religious motifs. At this time carvers included royal, royal female, monastic, temple and professional artistic carvers.